

НАЙДАВНІШІ ДЕРЕВ'ЯНІ ЦЕРКВИ СКОЛІВЩИНИ

Роман Мельник, Віра Мельник

Інститут гуманітарних та соціальних наук
Національний університет «Львівська політехніка»

romanmelnuk@ukr.net

virakamjanka@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-7791-229X>

<http://orcid.org/0000-0002-9622-5065>

© Мельник Роман, Мельник Віра, 2019

На усьому просторі Європи найбільша кількість, і то найцінніших зразків, дерев'яного будівництва збереглися на Україні. На Сколівщині і Турківщині у XVIII столітті відбувався процес створення нового типу сакрального об'єкта, тобто йшла своя західноукраїнська інтерпретація вертикальної композиції церковної споруди. Цей процес тривав майже два сторіччя і закінчився тим, що в цих двох районах сформувалось своє оригінальне об'ємно-планувальне вирішення, яке пізніше отримало назву церкви бойківського типу.

Ключові слова: Бойківщина, Сколівщина, церкви, дерев'яна сакральна архітектура.

FOLK WOODEN CHURCHES OF THE SKOLEVSHCHYNA

Roman Melnyk, Vira Melnyk

Institute of the Humanities and Social Sciences

Lviv Polytechnic National University

romanmelnuk@ukr.net

virakamjanka@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-7791-229X>

<http://orcid.org/0000-0002-9622-5065>

© Melnyk Roman, Melnyk Vira, 2019

On the whole of Europe, the largest and most valuable examples of wooden construction have survived in Ukraine. In the Skolevshchyna and Turkivshchyna in the XVIII century a process of creating a new type of sacred object took place, that is, its Western-Ukrainian interpretation of the vertical composition of the church structure was going on. This process lasted for almost two centuries and ended with the fact that in these two regions formed its original volumetric planning decision, which later became known as the Boyk-type church.

Skolevshchyna is considered to be one of the centers where the Boyko type of church was built and where live examples can still trace the entire evolution of the development of sacral architecture for three centuries. The theme of the research of the sacral church building of the Skoliv district is not adequately covered in contemporary historiography.

Many have done a lot for the objective promotion and study of the sacred wooden architecture of the Boykivshchyna Volodymyr Shcherbakivsky, Andrei Lushpinsky, Vasyl Zalozetsky, Volodymyr Sichynsky, Mikhail Dragan, Grigory Logvin, Mykhailo Hrushevsky, Dmitriy Antonovich, Vasyl Slobodian, Igor Grabar, but in their writings, we do not meet the descriptions of individual churches. These are works relating to the general characteristics of sacred wooden architecture. Detailed descriptions of some churches in the Skole district are found by authors who are more concerned with the description of churches and bells. Among them are the works of Ivan Dumynets, Zinoviy Matisykevych, Taras Levytsky, Semen Srodnik, Vsevolod Karmazin – Kokovsky.

The object of research is the architectural monuments of the Skole district. The subject of the study is wooden churches and bell tower in the Skolivshchyna. Chronological boundaries of the study are the beginning of the XVII – the end of XIX century. It was at this time when the sacred art of the Boyk Church reached its age.

Key words: Boykivshchyna, Skolivshchyna, churches, wooden sacral architecture.

Постановка проблеми. Багата на дерево Україна стала батьківщиною одного з найоригінальніших і найдосконаліших під оглядом форми й конструкції типів дерев'яного будівництва всього світу. Його розвиток почався ще в сутінках праісторії нашого краю. Заспокоюючи актуальні вимоги вжитковості та розв'язуючи все нові проблеми конструкції й форми, українське дерев'яне будівництво досягло найвищого рівня технічної й мистецької досконалості в дерев'яних церквах, котрі, розсіяні по всьому просторі України, віднині викликають подив своїх і чужинців [Данилюк, 2004:168].

Відродження української національної культури, її духовності відбувається через глибоке осмислення давніх традицій народу. Важливим джерелом цих традицій, їхнім корінням є об'єкти народної творчості і, зокрема, пам'ятки дерев'яної храмової архітектури. І хоча час неблаганний до такого нетривкого матеріалу, як дерево, все ж окремі з цих споруд збереглися до наших днів у своїх автентичних формах, і в силу багатьох історичних обставин ці релікти залишилися хранителями найдавніших і глибинних традицій українського храмобудування, національної культури. Як рідкісні і найвразливіші пам'ятки минувшини вони потребують особливої уваги і невідкладного захисту. Отже, мають бути забезпечені відповідні пам'яткоохоронні заходи, створені умови для їх вивчення, дослідження та збереження [Вечерський, 1999: 96].

Серед численних проблем, пов'язаних з обліком, охороною та реставрацією пам'яток дерев'яної архітектури, чи не першочерговим завданням є їх типологічна класифікація та ідентифікація.

Аналіз досліджень. Чеський дослідник Ф. Заплетал висловився, що українські дерев'яні церкви «можуть бути славою, гордістю й радістю кожного народу». Бо, приглядаючись до зовнішніх форм і внутрішнього витвору української церкви, він прийшов до переконання, що «це все творить у дерев'яній українській церкві атмосферу, що приневолює схилитися й вклонитися глибокому творчому генієві українського простолюду, який столітньою напруженою працею цілих поколінь створив дорожочинний, на жаль, досі не пізнаний і не оцінений скарб світової культури – дерев'яний храм» [Заплетал, 1985:135].

Багато зробили для об'єктивної популяризації і вивчення сакральної дерев'яної архітектури Бойківщини Володимир Щербаківський [Щербаківський, 1913], Андрій Лушпинський [Лушпинський, 1920], Василь Залозецький [Залозецький, 1938], Володимир Січинський [Січинський, 1952], Михайло Драган [Драган, 1998], Григорій Логвин [Логвин, 1968], Петро Юрченко [Юрченко, 1970], Роман Могитич

[Могитич, 1995], Андрій Данилюк [Данилюк, 2004], Дмитро Антонович [Антонович, 1923], Василь Слободян [Слободян, 2006], Ігор Грабар [Грабар, 1997], проте у їхніх працях ми не зустрічаємо описів окремих церков. Це праці, які стосуються загальної характеристики сакральної дерев'яної архітектури.

Детальні описи окремих церков Сколівського району, знаходимо у авторів, які більше звертаються до опису церков та дзвіниць. Серед них праці Івана Думинця [Думинець, 2003], Зиновія Матисякевича [Матисякевич, 2003], Тараса Левицького [Левицький, 1997], Семена Сродника [Сродник, 2002], Всеволода Кармазина – Коковського [Кармазин-Коковський, 1997].

Мета статті. Дослідити дерев'яні церкви і дзвіниці на Сколівщині початку XVII – кінця XIX століття. Саме в цей час, коли сакральне мистецтво бойківської церкви досягає свого епогею.

Виклад основного матеріалу. Своєрідністю форм та відлунням давнини дерев'яні церкви давно привертати увагу шанувальників старожитностей та дослідників. Однак наукове осмислення традиційного храмобудування України і відповідно спроби систематизації споруд беруть свій початок на рубежі XIX–XX століть.

На Бойківщині набули поширення тризрубні триверхі храми. Розвинуті завершення зрубів у формі численних заломів – характерна ознака бойківських дерев'яних церков [Кармазин-Коковський, 1997:109].

«Безперечно, дерев'яне будівництво, як і все мистецтво України, постійно розвивалося, постійно міняло свої форми, як це й повинно б бути в європейського народу, але кожен стиль проймає своєю національною традицією, що справді кладе яскравий відбиток національної риси на кожну українську дерев'яну церкву, в якому б стилі її й не збудовано» [Антонович, 1923: 96].

Вихідною ідеєю українського дерев'яного будівництва є його конструктивність, якій підпорядковані елементи форми й декорації. Розподілові простірних мас української церкви відповідає зовнішня форма її зрубів так само, як нестримний політ церковних верхів у гору, однак чітко проведений у зовнішніх та внутрішніх формах будівлі. Вишукана простота й доцільність, при незвичайного почуття міри в декорації, це найістотніші риси самобутності нашої дерев'яної архітектури [Щербаківський, 1913: 267].

Характеристичною для церков Бойківщини є незвичайно гармонійна ступінчастість їхніх трьох зрубів, з них – центральний найвищий, а два інші нижчі, але симетрично однакові. Інколи баня над пресвітерієм буває нижча від чолової, над бабинцем.

Особливе місце в еволюційному розвитку сакрального будівництва на Сколівщині займає

церква св. Параскеви в м. Сколе, збудована у XVII ст. Вона є типовою церковною спорудою XVI–XVII ст. на Галичині та Волині [Сколівщина, 1996: 256].

Перша письмова згадка про місто Сколе як про село датується 1397 роком [Рарее, 1891: 52]. У 1660 році було засновано дерев'яне містечко, єдиною мурованою спорудою була ратуша, але вона виконувала роль складу, оскільки місто не користувалося магдебурзьким правом [Тронько, 1968: 231]. Саме в цей період, як вважає більшість науковців, і була збудована церква св. Параскеви.

Збереглася вона завдяки великій повазі до спадщини і є рідкісним експонатом, на основі якого у XVIII ст. бойки дали західноукраїнську інтерпретацію вертикальної композиції церковних споруд, відомої під назвою бойківський тип – церкви бойківської школи. Церква належить до пам'яток архітектури Всеукраїнського значення. Це Українська Греко-Католицька Церква.

Інтер'єр церкви організується на основі контрастного розкриття просторів. Бабинець, невисокий і перекритий настилом із брусів, контрастує з висотним розкриттям простору нави до самої основи верху, що створює враження великого простору. Верх нави в інтер'єрі скріплений двома парами перехресних балок, так званих «сволоків», які здержують відсерединну силу розтиску і дещо скріплюють верхи від хитання. Церква св. Параскеви в м. Сколе – найдавніший зразок церков бойківського і походить від старовинних три зрубних будов.

Найстаршою є церква Успіння Пресвятої Богородиці в с. Нижнє Синьовидне, збудована в 1803 році. Вона найстаріший і найкращий представник цього типу, який має давні пропорції внутрішніх склепінь і зовнішніх дахів щодо середньої частини. Вона має хрещатий план із незначним скороченням бокових гранчастих рамен та видовжений прямокутний бабинець. Належить до кращих одноверхих церков, де центральний верх у вигляді восьмигранного стіжкового завершення на восьмибічнику, посаджений на видимий зі зовні четверик. Північний, південний та східний зруби накриті п'ятихилими дахами, а західний – двоххилим. За зовнішнім виглядом вона має спільні ознаки з церквами бойківського типу.

У с. Верхня Рожанка на пагорбі в 1804 р. була збудована Святодухівська дерев'яна церква [Драган, 1998: 91]. У цій церкві є повна відповідність між об'ємним вирішенням екстер'єру і його розкриттям в інтер'єрі. В інтер'єрі можна побачити висотні розкриття просторів верхів.

В селі Тернавка в 1780 році зведена дерев'яна церква бойківського типу [Залозецький, 1938: 56]. У 1914–1915 роках церква дуже постраждала від бойових дій. Австрійський уряд у 1918 році виділив

кошти на реставрацію храму, але 13 вересня того ж року парох о. Іван Куземович повідомив його про бажання громади збудувати нову церкву, а не ремонтувати стару. Стараннями о. Ярослава Левицького в 1921 році на кошти громади майстри Михайло й Григорій Комарі з Ціневи спорудили новий храм. У ньому на хорах розміщено частини іконостаса XVIII століття з розібраної старої будівлі, матеріал з якої продано на дрова [Слободян, 2006: 22].

У Верхньому Синьовидному в 1790 році збудована тридільна двозрубна одноверха церква, присвячена св. Юрію, яка стоїть на «Золотій горі», на території так званого літописного монастиря св. Богородиці. В плані вона складалась з двох рівно широких прямокутних камер нави, вівтаря та вужчої камери бабинця. Над навою на світловому восьмеріку здіймалася велика шоломова баня, що завершувалася світловим ліхтарем з маківкою. Бабинець покривав двоххилий причілковий дах, а вівтар – п'ятихилий. Оперізувало споруду опасання, оперте на різьблені стовпи й випусти вінців зрубів навколо вівтаря. Всередині постір нави розкривався у висоту до основи ліхтаря, у вівтарі було зімкнене склепіння, а в бабинці – трапецієвидне. Вузькі хори тягнулися вздовж західної стіни нави [Слободян, 2006: 18].

Настоятелем храму з 1918 року був о. Левитський, а з 1989 року – о. Юрій Єлішевський [Матисякевич, 2003: 71]. 1939 року через аварійний на той час стан церкви її з наказу староства розібрано. Зараз на її місці стоїть дерев'яна церква св. Юрія збудована в 1945–1948 рр. і освячена в 1989 році повторно на честь Богородиці. У 2005 році до церкви був придбаний престол, який стоїть у центральній частині храму. Він виконаний у готичному стилі. Жертвами парафіян храму у 2006 році його було перекрито метало-черепицею зеленого кольору, а куполи покрито жовтою нержавіючою бляхою [Логвин, 1968: 142].

У селі Волосянка, де багатоярусні пасма гір і стрункі смереки зі ступінчастим ритмом оточують бойків, у 1804–1824 рр. була збудована дерев'яна тридільна триверха церква, де нава квадратна в плані, а бабинець і вівтар – прямокутні, поставлені широким боком перпендикулярно до головної вісі споруди [Драган, 1998: 105]. План церкви цікавий тим, що має з півдня і півночі прирубані до нави крилоси, які з'явилися під впливом хрещатого плану. Ця церква внесла нове звучання в розвиток об'ємно-планувального вирішення церков бойківського типу, розширивши по осі південь – північ. Основні зруби однієї висоти перекриті комбінованими верхами. На зрубні стіни нави чотирибічний залом, на ньому – три восьмибічних, на стінах вівтаря і бабинця на чотирибічному заломі два восьмибічних. Завершують верхи восьмикутні ламаної лінії бані з перехватом і

великим дашком-коміром. Крилоси мають своє покриття у вигляді трисхилих дахів. Вісь захід – схід акцентують відкриті галереї з цих сторін, звід яких підтримується різними фігурними стовпами [Сколівщина, 1996: 262].

Риків відомий як село з 1553 року. А церква тут існувала в 1567 році, першим парохом був син місцевого князя [Pulnarowicz, 1929: 96]. У 1810 р. в с. Риків на схилі гори з урахуванням ландшафту збудовано дерев'яну триверху тризрубну церкву св. Василя. В основі плану три квадратних зруби, де східний вище піддашшя переходить в шестигранник. В планувальній схемі ця церква зберегла емпору під західним верхом, яка є елементом візантійського храму. Давно емпора використовувалась, як місце для жінок, які за звичаєм східної церкви стояли осібно від чоловіків; сьогодні вона виконує роль хорів [Могитич, 1995: 148].

Квадратні в плані зруби завершуються багатозаломними верхами. Всі три верхи мають по три заломні типу «восьмирик на восьмирику», що завершуються восьмигранними шатрами. Висота заломів різко зменшується по вертикалі, що надає церковному об'єму більшої динаміки. По периметру церкву оперізує піддашшя, яке тримається на випусках вінців. Багатоярусність споруди та звужуючих верхів на основі заломів чітко проглядається в інтер'єрі [Сулик, 1993: 65].

Церква св. Архистратига Михаїла в с. Кальнім, збудована в 1820 р., має типовий для більшості церков бойківщини план, що складається з трьох квадратів – більший посередині і менші – зі сходу й заходу [Сколівщина, 1996: 260].

Церкву «відновлювали» у 1883 р. майстри Федір і Карпо Косиловичі. Належить до високохудожніх творів бойківської школи.

У селі Корчин церква існувала вже з XV століття. Давній місцевий переказ говорить, що перша корчинська церква мала розташовуватися на березі ріки Стрия, на тому осідкові, де живе сьогодні Миндзів Іван. Цвинтар мав бути на колишній «Свірковщині», нині «Винниця». В правдивість цього переказу важко перевірити, більш правдоподібним є те, що перша корчинська церква стояла неподалік сьогоднішньої, на осідку, що тепер у руках родини Підгородецьких, теж над рікою. Там і знаходився 50 років тому старий цвинтар [Сродник, 2002: 46].

До 1737 року парохом у Корчині був священник з родини Підгородецьких. Після смерті пароха Підгородецького дістав Корчинську парохію о. Яків Михалкевич, що проживав у «резиденції», яка нічим не відрізнялася від курних кріпацьких хиж.

Покровителями Корчинської церкви, ще до 1758 р. були св. Козьма й Дамян, і під їхнім покровом є Корчинська церква і до сьогодні. Стара церква

згоріла ще до 1824 року. Із пожежі врятовано лише декілька образів; їх було поміщено у каплиці на сьогоднішньому цвинтарі, де після пожежі кілька років відбувалися Богослужіння. Старі образи забрано до національного музею. В 1824 р. закінчено побудову нової церкви, що стоїть і до сьогодні. Збудував її С. Секержинський.

Побудову сьогоднішньої парафії закінчено в 1907 році за пароха о. Юхновича. При корчиській церкві існує чоловіче й жіноче церковне братство, що дбає про прикрашення храму.

Корчинська церква належить до пам'яток архітектури місцевого значення. На сьогодні це Українська Греко-Католицька Церква.

У селі Підгородці на цвинтарі ми зустрінемо церкву-каплицю св. Миколая XIX ст. з рідко вживаним дводільним однозрубним планом, який зложений з квадрата нави і прямокутного вівтаря рівної ширини з навою. Цей план близький до первісної хати і є рідкісний сьогодні в українському дерев'яному будівництві. Тяжкий масив стін пом'якшується горизонтальним членуванням у вигляді піддашшя, яке оперізує весь об'єм, та вікнами у формі півкіл, які знаходяться у другому ярусі [Сколівщина, 1996: 255].

Дерев'яна церква в селі Побук постала в 1826 році на місці давнішньої. Перед 1908 роком будівлю покрито бляхою, до вівтаря храму добудовано захристіє. Це була невелика одноверха споруда галицького типу. Складалася з трьох розміщених по осі схід – захід прямокутних зрубів, з них зруб нави був ширший. Вінчала наву струнка баня на світловому восьмеріку. Вівтар і бабинець покривали двоххилі причілкові дахи з острішками, гребені яких сягали середини восьмеріка. Оперізувало церкву широке піддашшя, оперте на профільовані випусти вінців зрубів [Слободян, 2006: 21]. Після освячення нового храму, зведеного в 1927–1928 роках, стару церкву розібрали і продали в село Заплатин коло Стрия, де 1929 року її перебудували.

Наступним шаблоном, що якоюсь мірою наближує нас до традиційного плану, є церква в с. Сопіт, яка належить до тридільних однозрубних церков, відомих під назвою «хатній тип». Це храм святого Арх. Михаїла. Ріднить цю церкву з хатою і те, що вона має вхід із півдня [Драган, 1998: 106].

Схоже об'ємно-планувальне вирішення має церква в с. Ямельниця, збудована в 1824 році на честь св. Ап. Івана Богослова. Перша церква в цьому селі існувала ще в 1538 році. Храм, який було збудовано в 1824 році, перебудували в 1954 році.

На південному сході Сколівщини в с. Хащовання зустрічаємо ще одного представника сакрального будівництва на Бойківщині – Іванівську церкву, яка заховала архаїчний тридільний план з крилосами, що озташовані по боках від нави [Драган, 1998: 21].

Збудована вона в 1846 році майстром Юрком Парохоняком. В інтер'єрі простір усіх об'ємів висотно відкритий до середини наметових верхів. У бабинці влаштовані хори. Крилоси перекриті зрубними коробовими зводами. Всі об'єми між собою пов'язані єдиним простором [Сколівщина, 1996: 266].

До побудови цієї церкви тут стояла дерев'яна церква бойківського типу зведена в 1767 році на цвинтарі й посвячена Св. арх. Михайлові. Являла собою триверху будівлю, наву якої вінчав верх із четверика й двох восьмериків, над вітарем і бабинцем здіймалися верхи з двох восьмериків. Покривали верхи цибулясті бані зі сліпими ліхтарями й маківками. Оперізувало споруду широке спільне піддашся, оперте на профільовані випусти вінців зрубів. Особливістю будівлі було архаїчне влаштування бабинця, відокремленого від нави стіною з повними дверима й одвірками. Занепадає на початку ХХ століття.

Більший шлях до традиційної бойківської церкви пройшла Троїцька церква (1849 р.) в с. Крушельниця.

Вона вже складається з трьох традиційних квадратних зрубних об'ємів, де більший знаходиться посередині, а два менші – зі сходу і заходу. Верх центрального зрубу збудований на основі одного чотирибічного і двох восьмибічних заломів, які завершуються восьмигранним наметом з маківкою на глухому ліхтарі. Зруби вітаря і бабинця накриті двосхилими дахами. Весь об'єм по периметру церкви оперізує піддашся, яке утворене від опертя підстрішників і крокв-пропусниць на консолі випусків вінців зрубу [Кармазин-Коківський, 1997: 247].

Хоча церква збудована у ХІХ ст. і має досить скромну форму верха, все ж вона належить до типу більш старішої гілки розвитку тридільної тризрубної церкви. Про існування даного об'ємно-планувального вирішення на Сколівщині в більш широких масштабах свідчить церква св. Миколая (1822 р.) з цього ж села.

Село Опорець відоме з 1490 р [Тронько, 1968: 269]. Назву підказала річка: тут тече Опора.

Над селом, на дійсно вдало вибраному місці – дерев'яна Здвиженська церква (1842–1844). Збудував храм місцевий майстер Білень з села Хітара. У церкві зберігаються стародруки Львівського Ставропігійського братства початку ХVІІ століття [Тронько, 1968: 269].

Перша письмова згадка про село Тухолька відноситься до 1552 року. Першими поселенцями села були люди із села Тухля [Тронько, 1968: 270].

Успенська церква в с. Тухолька, збудована в 1858 р. – найхарактерніша пам'ятка дерев'яної культури бойківського типу. Вона стоїть на узгір'ї серед дерев на північ від шосейної дороги, що веде

на Закарпаття. Має традиційний план, зложений із трьох квадратів – більшого середині та двох менших зі сходу і заходу, увінчаних восьмикутними наметовими верхами, які завершуються стрункими маківками. Середній верх має три залому типу «восьмерик на восьмирику» і один типу «восьмирик на четверику», а бокові з двома заломами типу «восьмирик восьмирику» [Кармазин-Коківський, 1997: 276].

Висновки. Дерев'яні церкви Сколівщини називають перлинами Карпат. Їм зобов'язана Сколівщина своїй славі на світовій арені. Бойківські церкви на Сколівщині «...загалом і в деталях є одним з кращих в історії архітектури зразків витвору з дерева» [Юрченко, 1970: 47]. Їх можна порівнювати з адекватними архітектурними спорудами Норвегії, з дерев'яними храмами Індії та Китаю. Через дерев'яні церкви, які є складовою частиною культури нашого краю, ми усвідомлюємо прояви духовного життя народу.

Описані церкви є найдавнішими та найціннішими перлинами Сколівщини, бо саме в них найчіткіше представлено архітектуру бойківської церкви. Ці церкви становлять високу цінність і визнані пам'ятками архітектури всеукраїнського значення.

Бойківську сакральну архітектуру, яка виникла і розвинулась у цих районах, слід вважати реліктом української архітектури, який зберіг свою самобутність і традиційну симетричну композицію

1. Антонович, Д. (1923). *Скорочений курс історії українського мистецтва*. Прага.
2. Бойківщина. (1938). Київ.
3. Вечерський, В. В. (1999). *Церковна архітектура України доби гетьманщини. Археометрія та охорона історико-культурної спадщини*. Вип. 3. Київ, Вип. 3.
4. Грабар, І. (1997). *Дерев'яна церковна архітектура Прикарпатської Русі. Пам'ятки України, № 2*.
5. Грабовецький, В. (2005). *Нариси історії містечок Львівщини. Івано-Франківськ*.
6. Данилюк, А. Г. (2004). *Народна архітектура Бойківщини. Житлове будівництво*. Львів.
7. Драган, М. (1998). *Українські дерев'яні церкви*. Ч. 1. Київ.
8. Думинець, І. О. (2003). *Верхнє Синьовидне: минуле і сучасне*. Львів.
9. Залозецький, В. (1938). *Церкви бойківського типу, його відношення до історичних типів*. Літопис Бойківщини.
10. Заплетал, Ф. (1985). *Дерев'яне будівництво*. Прага.
11. *Історія міст і сіл УРСР*. Львівська область. (1968). Під ред. Тронько П. І. в 26 Т., 3 Т. Київ.
12. Кармазин – Косовський, В. (1987). *Мистецтво бойківської церкви*. Нью-Йорк – Філадельфія.
13. Кузів, С. Є. (1975). *Славське. Краєзнавчий нарис*. Львів.
14. Крисько, В. П. (1964). *Історія міст і сіл Львівської області. Рекомендаційний покажчик літератури*. Львів.
15. Левицький, Т. (1997). *Плав'я*. Львів.
16. Лозвин, Г. (1987). *Українські Карпати. Книга-супутник по пам'яткам дерев'яної архітектури в гірських районах Львівської області України*. Москва.
17. Луштинський, А. (1920). *Дерев'яні церкви Галичини ХVІ–ХVІІІ ст.* Львів.
18. Матисякевич, З.

- (2003). *Історія Синевіцка Вижнього*. Львів. 19. Могитич, Р. (1995). *Нариси архітектури української церкви*. Львів. 20. Островський, Г. (1975). *Львівські архітектурно-художні пам'ятки XVIII–XIX ст.* Львів. 21. Пилип'юк, В. В. (1998). *Львівщина*. Львів. 22. Сіреджук, П. (1994). *Церковні переписи Галицької землі XVIII ст. Історія релігії на Україні. Тези круглого столу*. Львів, 9–10 травня. 23. Січинський, В. (1927). *Бойківський тип дерев'яних церков на Карпатах*. Львів. 24. Січинський, В. (1925). *Дзвіниці і церкви Галицької України XVI–XIX ст.* Львів. 25. Січинський, В. (1952). *Пам'ятки української архітектури*. Філадельфія. 26. *Сколівщина (1996) під ред. Павлюк С.* Львів. 27. Слободян, В. (2006). *Втрачені пам'ятки сакральної архітектури Львівщини. Пам'ятки України, №3*. 28. Сродник, С. (2002). *Історія Корчинської шляхти: минуле і сучасне села Корчин*. Львів. 29. Сулик, Р. (1993). *Дерев'яне церковне будівництво на Стрийщині. Львів-Стрий*. 30. *Шематизм Самбірсько-Дрогобицької Єпархії УГКЦ*. (1998). 31. Щербаківський, В. (1913). *Церкви на Бойківщині. Записки НТШ. Т. 24*. Львів. 32. Юрченко, П. Г. (1970). *Дерев'яна архітектура України*. Київ. 33. Юрченко, П. Г. (1949). *Дерев'яна архітектура України XVIII–XIX ст.* Київ. 34. Papee, F. (1891). *Skole I Tucholszczyzna*. Lwo. 35. Pulnarowicz, W. (1929). *U zrodel Sanu, Stryja I Dniestru*. Turka.
- References*
1. Antonovich, D. (1923). *An abbreviated course in the history of Ukrainian art*. Prague. 2. *Boykivshchina*. (1938). Kiev. 3. Vechersky, V.V. (1999). *Church architecture of the era of Hetmanate Ukraine Archeometry and protection of historical and cultural heritage*. Whip 3. Kyiv, Vip. 3. 4. Grabar, I. (1997). *Wooden Church Architecture of Precarpathian Rus*. *Sights of Ukraine*, No. 2. 5. Grabovetsky, V. (2005). *Essays on the history of the towns of Lviv region*. Ivano-Frankivsk. 6. Danylyuk, A. G. (2004). *National Architecture of the Boykivshchyna. Housing*. Lviv. 7. Dragan, M. (1998). *Ukrainian wooden churches. Part 1*. Kiev. 8. Duminets, I.O. (2003). *Upper Synovide: Past and Present*. Lviv. 9. Zalozetsky, V. (1938). *Boykivsky type church, its relation to historical types Chronicle of Boikivshchyna*. 10. Zapletal, F. (1985). *Wooden building*. Prague. 11. *History of cities and villages of the Ukrainian SSR. Lviv region*. (1968) Ed. Tronko PI in 26 T., 3 T. Kyiv. 12. Karmazin – Kosovsky, V. (1987). *Art of the Boych Church*. New York – Philadelphia. 13. Kuzov, S. E. (1975). *Slavske. Local history essay*. Lviv. 14. Krysko, V. P. (1964). *History of cities and villages of Lviv region. Recommendation index of literature*. Lviv. 15. Levytskyy, T. (1997). *Plavia*. Lviv. 16. Logvin, G. (1987). *Ukrainian Carpathians Book of satellite on the monuments of wooden architecture in mountainous regions of Lviv region of Ukraine*. Moscow. 17. Lushpinsky, A. (1920). *Wooden churches of Galicia XVI–XVIII centuries*. Lviv. 18. Matizaykevich, Z. (2003). *History Sinevitska Vyzhny*. Lviv. 19. Mohitich, R. (1995). *Essays on the architecture of the Ukrainian church*. Lviv. 20. Ostrovsky, G. (1975). *Lviv architectural and artistic monuments of the XVIII–XIX centuries*. Lviv. 21. Pylypiuk, V. V. (1998). *Lviv region*. Lviv. 22. Sirejuk, P. (1994). *Church censuses of the Galician land of the XVIII century. History of religion in Ukraine. Theses of the round table*. Lviv, May 9–10. 23. Sichinsky, V. (1927). *Boykiv type of wooden churches in the Carpathians*. Lviv. 24. Sichinsky, V. (1925). *Bells and Churches of the Galician Ukraine of the XVI–XIX centuries*. Lviv. 25. Sichinsky, V. (1952). *Monuments of Ukrainian Architecture*. Philadelphia. 26. *Skolovschyna (1996) ed. Pavlyuk S.* Lviv. 27. Slobodyan, V. (2006). *Lost monuments of sacral architecture of Lviv region. Sights of Ukraine*, No. 3. 28. Srodnik, S. (2002). *The history of the Korchin gentry: the past and modern village of Korchin*. Lviv. 29. Sulik, R. (1993). *Wooden church building in the Stryj region*. Lviv-Stryi. 30. *Sectarianism of the Sambir-Drohobych Diocese of the UGCC*. (1998). 30. *Sectarianism of the Sambir-Drohobych Diocese of the UGCC*. (1998). 31. Shcherbakivskyi, V. (1913). *Churches in the Boykivshchyna. Notes of NTSh*. T. 24. Lviv. 32. Yurchenko, P. G. (1970). *Wooden Architecture of Ukraine*. Kiev. 33. Yurchenko, P.G. (1949). *Wooden architecture of Ukraine of the XVIII–XIX centuries*. Kiev. 34. Papee, F. (1891). *Skole I Tucholszczyzna*. Lwo. 35. Pulnarowicz, W. (1929). *U zrodel Sanu, Stryja I Dniestru*. Turks.